

De zegelstempel van heer Dirck ridder van Nijenbeek

In 2018 is bij kasteelruïne Nijenbeek in het Gelderse dorp Voorst een bijzondere zegelstempel uit de 13e eeuw gevonden. De zegelstempel blijkt namelijk van de eigenaar van kasteel Nijenbeek te zijn. Het unieke voorwerp is aangetroffen tijdens archeologisch onderzoek in de gracht rondom de kasteelruïne.

Archeologisch onderzoek

Het archeologisch onderzoek bij kasteelruïne Nijenbeek werd uitgevoerd in de zomer van 2018 door adviesbureau RAAP in opdracht van de eigenaresse Barones van Lynden. Het onderzoek was nodig vanwege plannen om de laagte rondom de ruïne, gelegen in de uiterwaarden van de IJssel, te herstellen. Bij de opgraving kwamen veel vondsten uit de 13e t/m 19e eeuw aan het licht, met name gebruiks aardewerk. Een zeer bijzondere vondst is de zegelstempel die werd gevonden aan de voet van de kasteelruïne.

Zegelstempel

De zegelstempel is gemaakt van een koper-brons legering, heeft een diameter van maar liefst 6 cm en is circa 8 mm dik. Op de keerzijde zit een bevestigingsoog met een diameter van 4 mm. Dit diende om het stempel via een ketting te verbinden aan de contrazegel. Zegels gebruikte men voor het rechtsgeldig maken van oorkondes, en het sluiten van brieven, kistjes enz. zodat het onmogelijk was deze te openen zonder het zegel te verbreken.

Dirck van Nijenbeek

Dergelijke grote zegelstempels worden vrijwel nooit aangetroffen bij archeologische onderzoek. Dit exemplaar blijkt ook nog eens van grote historische waarde te zijn voor kasteel Nijenbeek. Het gaat namelijk om de persoonlijke zegelstempel van ridder Dirck van Nijenbeek. Hij leefde van 1232 tot 1296, was eigenaar van het kasteel van het midden van de 13e eeuw tot 1296 en zeer waarschijnlijk ook de stichter van kasteel Nijenbeek.

De zegelstempel direct na de ontdekking: bronspest had het flink aangetast.

Voor- en achterkant van de schoongemaakte zegelstempel.

Linksboven: de huwelijksakte uit 1286 tussen Reinoud I, graaf van Gelderland, en Margareta, dochter van Gwijde van Dampierre, graaf van Vlaanderen en Namen: het zegel van Dirck van Nijenbeek is zichtbaar in het midden, 8e zegel van links (bron: RA Namen, Charterverzameling van de graven van Namen, nr. 191).

Linksonder: de afdruk van de contrazegel.

Rechtsboven: de afdruk van de voorkant van de zegel, en rechts daarvan de afdruk van de achterkant.

Rechtsonder: Kasteel Nijenbeek aan het einde van de 19e eeuw (bron: Particuliere Collectie).

Omdat de tekst op de zegel zo goed bewaard is gebleven, was het voor de archeologen al snel duidelijk dat het een unieke vondst betrof. Het omschrift luidt: S.DNI TH.MILICI DE.NIENBEKE, of voluit S.DomiNI Theodorus.MILICI DE.NIENBEK. Vertaald is dat: zegel van heer Dirck ridder van Nijenbeek. Het Wapenboek van Vereniging Veluwe Geslachten vermeldt de volgende wapenbeschrijving: 'een leeuw en een schuinsteep over alles heen. En het veld bezaaid met blokjes, terwijl de leeuw van de keerzijde een dubbele staart heeft'.

Historische oorkondes

Het is zeer bijzonder dat de zegelstempel van ridder Dirck van Nijenbeek is aangetroffen in de gracht van het naar hem vernoemde kasteel. Daar komt nog bij dat er tijdens een uitvoerig historisch onderzoek twee historische oorkondes zijn ontdekt, in het Rijksarchief in Brussel en het archief in Lille, die te koppelen zijn aan Dirck van Nijenbeek. Het eerstgenoemde document is een huwelijksakte van een huwelijk in 1286 waarbij ridder Dirck één van de getuigen was. Het tweede betreft de verpachting van Gelderland aan de graaf van Vlaanderen in 1290. Beide oorkondes zijn 'bezegeld' met de

nu teruggevonden zegelstempel van Dirck van Nijenbeek. Dat wijst erop dat ridder Dirck een belangrijke man was die betrokken werd bij het bezegelen van belangrijke beslissingen. De stempel op de huwelijksakte bevat ook een afdruk van de contrazegel (die helaas niet gevonden is). Op de contrazegel is in een driehoekig schild te lezen: SECRET 'THIDER' (Secretum Thiderici), oftewel geheim van Theodoricus of Dirck. Het komt zelden voor dat historische bronnen op deze manier rechtstreeks gekoppeld kunnen worden aan een archeologische vondst.

Doelbewust kapot

Na de dood van Dirck van Nijenbeek in 1296 is de zegelstempel doelbewust vernietigd. Een deel ervan is met behulp van een hamer stukgeslagen en bij het kasteel weggegooid. Dit kapotmaken werd bewust gedaan om te voorkomen dat iemand anders in naam van Dirck van Nijenbeek aktes of brieven kon bezegelen.

Tentoonstelling

Mede vanwege de vondst van de zegelstempel is in de zomer van 2022 een kleine permanente expositie gemaakt bij de kasteelruïne. Daarin staat het archeologisch onderzoek rond de kasteelruïne centraal en zijn diverse vondsten waaronder de zegelstempel tentoongesteld.

Enkele van de opgegraven vondsten.